

**TUPROQ TARKIBIDAGI FOSFORNING O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
JIZZAX VILOYATI ZAFAROBOD HUDUDLARIDA
TA‘MINLANGANLIK DARAJASI**

Suyindikov Faxriddin

Jizzax viloyati agrokimyoviy tahlil markazi direktori

Isroilov Dostonbek Rustam o‘g‘li

dostonbekisroilov2va3@gmail.com

O‘simliklar karantini va himoyasi ITI Farg‘ona filiali kichik ilmiy xodimi

O‘simliklar karantini va himoyasi ilmiy-tadqiqot instituti Farg‘ona filiali

Davlatbek Mamarajabov Mamarajab o‘g‘li

mamarajabovdavlatbek4@gmail.com

Zafarobod tuman 3-maktabi o‘qituvchisi

Davronbek Mamarajabov Mamarajab o‘g‘li

davronbek.3110297@gmail.com

Jizzax politexnika instituti assistenti

Guseva Svetlana Yevgenevna

Rossiya federative Respublikasi OOO “Gidrobalans”

Norqulov Odiljon Eshimqul o‘g‘li

Jizzax viloyati agrokimyoviy tahlil markazi kartografi

***Annotatsiya:** O‘zbekiston Respublikasi Jizzax viloyati Zafarobod tuman Zafarobod, S.Raximov, Oxunboboev, S.Sindarov FXHU hududlariga birlashtirilgan fermer xo‘jaligi 6350 gektar yer maydonidan 1270 ta namunada fosfor miqdorini o‘rganish orqali tahlil qilindi. Tuproqdagi ozuqa miqdorini baholash uchun tahlil foston miqdoriga ko‘ra ta‘minlanganlik darajasi klassifikatsiyalari orqali amalga oshirildi. Birlashtirilgan makroelementlar ekinlarning hosildorligi va sifatini oshirishda juda muhim rol o‘ynaydi. Uchta asosiy element azot, fosfor va kaliy (N, P va K) bo‘lib, ular ko‘p miqdorda talab qilinadi. Ular tuproq muhiti yoki o‘g‘itlar orqali tayyor bo‘lishi kerak. Qishloq xo‘jaligi ekinlarini muvaffaqiyatli etishtirish uchun o‘simliklarni to‘g‘ri oziqlantirish juda muhimdir. Har bir makroelement o‘ziga xos xususiyatga ega va shuning uchun o‘simlik hayotining turli metabolik jarayonlarida ishtirok etadi.*

***Kalit so‘zlar.** Makroelementlar, hosildorlik, sifat, Qishloq xo‘jaligi ekinlari.*

Kirish. O‘SIMLIKLAR KARANTINI VA HIMOYASI AGENTLIGI TIZIMIDAGI JIZZAX VILOYATI AGROKIMYOVIY TAHLIL MARKAZINING sinov laboratoriyasida 2022-yil 10- sentabrdan 2023 mart oyiga qadar olingan va tahlil natijalari olingan; Birlamchi makroelementlar ekinlar hosildorligi va sifatini oshirishda juda muhim rol o‘ynaydi. Uchta asosiy element azot, fosfor va kaliy (N, P va K) bo‘lib, ular ko‘p miqdorda talab qilinadi. Ular tuproq muhiti yoki o‘g‘itlar orqali tayyor bo‘lishi kerak. Qishloq xo‘jaligi ekinlarini muvaffaqiyatli yetishtirish uchun o‘simliklarni to‘g‘ri oziqlantirish juda muhimdir. Har bir makroelement o‘ziga xos xususiyatga ega va shuning uchun o‘simlik hayotining turli metabolik jarayonlarida ishtirok etadi. Ushbu sharh Qishloq xo‘jaligi ekinlarini yetishtirish, asosiy makroelementlardan biri Fosforni hududlar kesimida ta‘minlanganlik darajasini aniqlash va uni tahlil qilish va asosiy ma‘lumotlarni berishga urinishdir.

Qishloq xo‘jaligi ekinlarining hosildorligi va sifatini oshirishda fosforning roli.

Fosfor ko‘pgina o‘sish jarayonlarida ishtirok etadigan muhim makronutrientdir. Bu o‘simlikdagi ko‘pgina organik birikmalarning, jumladan nuklein kislotalar, oqsillar, fosfolipidlar, fermentlar va energiyaga boy fosfat birikmalarining muhim tarkibiy qismidir. Ma‘lumki, P fotosintetik jarayonlarning zarur tarkibiy qismi bo‘lib, u muntazam ravishda shakar, moylar va kraxmallarni yaratishda ishtirok etadi va quyosh energiyasini kimyoviy energiyaga aylantirishga, o‘simliklarning to‘g‘ri pishishiga va stressga bardosh berishga yordam beradi. Bu o‘simliklarning qattiq qish sharoitida omon qolishiga yordam beradi, yetuklikni tezlashtiradi va suvdan foydalanish samaradorligini oshiradi. Hujayra bo‘linishida, urug‘ va meva rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Bu ildizlarning erta rivojlanishini, barg hajmini, ishlov berishni, gullashni va don hosilini rag‘batlantiradi va ekinlarning pishib etishini tezlashtiradi. U o‘simlik ildizlari, namlik va ozuqa moddalarini olish uchun ularning chuqurlashishiga yordam beradi. Chuqur ildizlar ham o‘simlikni yo‘qotishlarni kamaytiradi.

Fosforning ta‘minlanishi va unumdorligi.

Fosfor ekinlar uchun muhim oziq moddalar sifatida azotdan keyin ikkinchi o‘rinda turadi. Bu o‘simliklarning o‘sishi uchun, ayniqsa, erta bo‘g‘inlash bosqichlarida va g‘alla hosildorligi va hosil komponentlarini oshirish uchun juda muhimdir. Bug‘goyda fosfor ildizlarning rivojlanishi, kurtaklarning barvaqt o‘sishi va unib chiqishi, erta hosildorlikni oshirish, tugunlararo uzunligini oshirish, hosildorligi va sifatini oshirish uchun ayniqsa muhimdir. G‘o‘zaga fosfor qo‘shilishi o‘sish va hosil

ko'rsatkichlarini oshiradi. Bir o'simlikdagi ko'zalar soni, g'o'zaning og'irligi va chigitli paxta hosildorligi darajasi oshirildi.

Yaxshi ozuqa qiymati va bug'doy va makkajo'xori kabi ekinlarning qurg'oqchilikka chidamliligi yaxshilanadi. Fosfor qo'shilganda paxta sifati komponentlari (paxta yoshi, tola uzunligi va tolaning mustahkamligi) 2% dan 5% gacha yaxshilandi.

TUPROQ TARKIBIDAGI FOSFORNING TA'MINLANGANLIK DARAJASI jadvali.

Tuproq guruhi	Ta'minlanganlik darajasi	Tuproq tarkibidagi fosfor miqdori MG/KG	Tuzilish koeffisienti
	Juda kam	0-15	1.25
	kam	16-30	1.00
	o'rtacha	31-45	0.75
	yuqori	46-60	0.50
	Juda yuqori	61-<	0.25

Tuproqlar tarkibidagi Fosfor birikmalarining massa ulushini GOST 26205-91 bandi asosida Spektrometrdagi tahlil qilindi.

Zafarobod tuman FXXU yerlarining tahlil natijalarining bir qismi

№	kont	qatlam	Fosfor mk/kg	Ta'minlanganlik darajasi
1		0-30	29,91	kam
2		0-30	25,11	kam
3		0-30	17,78	kam
4		0-30	15,42	kam
5		0-30	14,6	Juda kam
6		0-30	13,21	Juda kam
7		0-30	11,14	Juda kam
8		0-30	10,25	Juda kam
9		0-30	27,15	kam
10		0-30	24,32	kam
11		0-30	27,23	kam
12		0-30	29,54	kam
1		0-30	18,21	kam
2		0-30	11,6	Juda kam
3		0-30	14,8	Juda kam
4		0-30	22,5	kam
5		0-30	27,51	kam
6		0-30	14,32	Juda kam
7		0-30	11,23	Juda kam
8		0-30	10,23	Juda kam
9		0-30	14,32	Juda kam
10		0-30	12,35	Juda kam
11		0-30	11,25	Juda kam
12		0-30	9,65	Juda kam
13		0-30	8,56	Juda kam
14		0-30	7,25	Juda kam

Xulosa.

O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020 — 2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasida belgilangan vazifalarni 2023-yilda amalga oshirish, mavjud resurslardan samarali foydalanish orqali oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmlarini ko‘paytirish, ichki bozorda aholi talabini ta‘minlash va narxlar barqarorligini saqlash hamda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari yetishtiruvchilarni iqtisodiy va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash maqsadida bir qator islohatlar olib borilmoqda. Shu munosabat bilan Jizzax Viloyati agrokimyoviy tahlil markazi laboratoriyasida Jizzax viloyati Zafarobod tuman hududlarining bir qismida olib borilgan kichik ilmiy izlanishlarimizni natijasiga ko‘ra, hudud tuproq tahlilidan ko‘rinib turibdiki tuproqning fosfor bilan ta‘minlanganlik darajasi jadval asosida juda kam, kam holatda qizil yoki sariq rangda ekanligini ilmiy jihatdan asoslagan holda, fermer xo‘jaliglariga kartagrammalar asosida taqdim qilinmoqda. Ilmiy tahlil natijalariga asoslangan holda yerning fosforga bo‘lgan talabini qondirish. Yuqori hosil olish xalq xo‘jaligini sifatli oziq ovqat bilan taminlash xosildorlikni oshirishning yana bir yechimi sifatida izchil ishlar olib borilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. ПОЧВЫ ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОДВИЖНЫХ СОЕДИНЕНИЙ ФОСФОРА И КАЛИЯ ПО МЕТОДУ МАЧИГИНА В МОДИФИКАЦИИ ЦИНАО ГОСТ 26205-91.
2. Ahmad M, Hannan A, Yasin M, Ranjha AM, Niaz A (2009).
3. Phosphorus Application to Cotton Enhances growth, yield, and quality.
4. Pakistan Journal of Agricultural Sciences 46(3):169.
5. Response of Winter Wheat Grain Yield and Phosphorus Uptake to Foliar Phosphite Fertilization
6. International Journal of Agronomy 2014, 8. Chen J (2019).
7. Nitrogen Fertilization Effect on Physiology of the Cotton Boll-leaf system, Agronomy.
8. “JOURNAL OF SCIENCE-INNOVATIVE RESEARCH IN UZBEKISTAN” JURNALI VOLUME 2, ISSUE 2, 2024. FEBRUARY. G‘o‘zada ZELLEK AGRO 10,4 % em. k. (“Awiner Agro” MCHJ QK, O‘zbekiston) gerbitsidini bir va ko‘p yillik boshloqli begona o‘tlarga qarshi samaradorligi. Isroilov Dostonbek Rustam o‘g‘li, Mamarajabov Davronbek Mamarajab o‘g‘li.